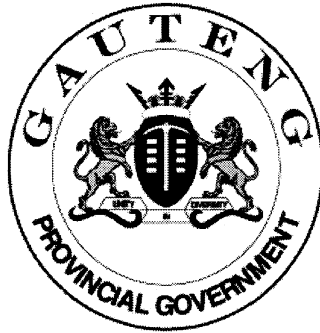

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
*SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN***

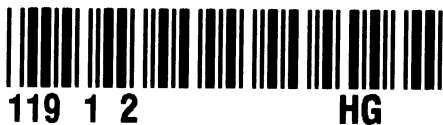
**FEBRUARY / MARCH
*FEBRUARIE / MAART***

2007

**TSHIVENDA
LUAMBO LWA
DAMUNI
GIREIDI YANTHA**

Bambiri la Vhuvhili

TSHIVENDA PRIMARY/FIRST LANG HG: Paper 2

HG

119-1/2

**10 pages
10 bladsye**

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

MUHASHO WA PFUNZO WA GAUTENG
MULINGO WA TSHITIFIKHEITHI TSHA MAḐIRIKI

TSHIVENḐA LUAMBO LWA ḐAMUNI
GIREIDI YA NḐHA
(Bambiri Ja Vhuvhili)

TSHIFHINGA: AWARA 3
MARAGA: 100

PFESANI I:

- Mbudziso dzoḑhe dzi fhindulwe nga luambo lwo kunaho.
- Hu na khethekanyo tharu, A, B na C.
- Khethekanyo ya A mbudziso 1 ndi khombe-khombe. (I fhindulwe nga vhoḑhe)
- Khethekanyo ya A mbudziso 2, nangani mbudziso mbili fhedzi.
- Kha khethekanyo ya B, nangani mbudziso ya u toolola KANA ya vhubudziso vhuḑuku.
- Arali kha khethekanyo ya B no nanga mbudziso ya u toolola, kha C nangani ya vhubudziso vhuḑuku.

KHETHEKANYO YA A

VHURENDI

Mbudziso iyi i fhindulwe nga vhoḑhe (Khombe-Khombe.)

MBUDZISO 1

Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi ni ḑo kona u fhindula mbudziso dzi no ḑo tevhela.

ḐUVHA ḐIHULU

Ḑuvha Ḑihulu Ḑi tshi swika,
Muhaḑuli o no haḑula u fema,
Nḑivho na lupfumo zwo sala,
Zwo salela vha bebwaho.

Ḑuvha Ḑihulu Ḑi tshi swika,
Khombo i ḑo wela vhatendi vha tshinaho malombo,
Khombo i ḑo wela vhoḑhe vha khethaho vhafunwa nga lukanda,
Khombo i ḑo wela vha rumeledzaho goswi pfumoni.

Ḑuvha Ḑihulu Ḑi tshi swika
Zwigomelo zwi Ḑo dalela vha likitaho ḥama,
Zwigomelo zwi Ḑo dalela vha haḥulaho mulandu nga thambo,
Zwigomelo zwi Ḑo dalela vha lilaho u pwasha pfano.

Ḑuvha-Ḑuvha Ḑi tshi swika,
Lupfumo lu Ḑo vha lu si tshee na maandḐa,
Khosi i si vhe ya u luvhiwa,
Muya wo lindela u Ḑisengela fhedzi.

Ipfi Ja tshinoni E.M Ḑhagwane

- 1.1 Murendi u amba Ḑuvha-Ḑe nga tshirendo itshi? (1)
- 1.2 Ndi mini zwine ha pfi zwi Ḑo vha zwi si tshe na maandḐa? (1)
- 1.3 Muhaḥuli uyu ndi nnyi? Ndi ngani ni tshi ralo? (3)
- 1.4 Ḑeani zwithu zwiraru zwine uyu muhaḥuli a si zwi fune. (3)
- 1.5 Ndi ngani khosi i si tsha Ḑo luvhiwa? (1)
- 1.6 Ndi mini zwine zwa Ḑo vha zwi khou bvelela nga Ḑuvha Ḑi? (1)

MBUDZISO 2

Vhalani zwirendo zwi tevhelaho u ni Ḑo kona u fhindula mbudziso dzi no Ḑo tevhela.

A.

Sefo

Iwe sefo ya yoḥhe mirafho,
Uri muvhuya a si ye kha vhavhi,
Nge dzavho ḥḑila dza fhambana.

Iwe u ri isaho mahayani ashu roḥhe,
Mudzia u sa ḥanganyisa, 5
Vhoḥhe mbilu dzi Ḑo rula,
Musi Ḑo swika Ḑo Ḑuvha,
Ḑine vhuvha ha vhathu vhu sa Ḑo londotwa,
U Ḑo sedza yashu mishumo,
Nge roḥhe ra vha matavhi awe.

Hone khezwi u sa ri vhudzi Ḑuvha? 10
Ra Ḑo dzula ro luga.
Iwe u sa khakhi,
Na henefho wo Ḑivha vhuḥali hashu,
Ri vhadzia u shanduka.

Iḑa wo fara zwau,
Yone phethwa nga wa maandḑa,
Ene mutonda vha ḑangaho lwawe,
Nge nḑivho vha hwala vha londota,
ita mushumo wau a hu na a u dzivhisaho.

15

B.

Khothekhaḑhuli

Yone-yone ambadzifhele,
Muhaḑhuli makone o ima nga dzawe,
Muhaḑhuli o fhumudza khothe,
U ri "tshete khothe".

Bugu dza vulwa ho dzika,
Muhaḑhuli a thoma u haḑhula,
A hu na zwileli zwa dzithutha,
Mbudzi na tshelede u itela u sendela.

A hu na vhadzulatsini na vhatsinda,
Vhoḑhe vho khakha vho khakha,
Tshigwevho ndi gai na nnda,
I thamboni vha ya hu si na thikhwa.

A hu na muambeli,
A hu na tshandḑanguvhoni,
A hu na nemba ya lulimi,
Ndi ri hu shumi mali.

Khaḑhulo ndi mbili.
Ndi u ya thamboni,
Ndi u ya mbofholowoni,
A hu na tsha vhukati.

A si mali,
A si pfunzo,
A si vhushai,
Ndi khaḑhulotshete ya Gu.

- 2.1 2.1.1 Bulani zwithu zwine zwa fana kha zwirendo izwi zwivhili. (4)
- 2.1.2 Ndi nnyi a laulaho sefo iyi na khothe? (2)
- 2.1.3 Khothe na sefo iyi dzi vha dzi tshi khou ḑoḑa zwifhio kha vhathu? (1)
- 2.1.4 Sefo na khothe zwine murendi a amba ngazwo zwi ḑo wanala lini? (2)

2.1.5 Nga mitaladzi i sa paḑi SUMBE sumbedzani zwine murendi a tama u ri (6)
vhudza zwone kha tshirendo tsha vhuvhili. [15]

2.2 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi ni ḑo kona u fhindula mbudziso dzi no ḑo
tevhela:

Nngu	
Ndi nngu-ḑe dzi no Ḑa ḑama? Nngu dza mashimba, Dzi Ḑa malofha, Ndi phondi dzi pondaho zwipondwa.	3
Zwo itwa nga u ḑivha huhulu huḑuku, Uri mulisa ha poidzi ndi Muthu-muthu, U ḑivha zwa khwanḑa, Dzi Ḑaho mathaga.	6
Dzi fhira phele nga vhuhali, Malofha a dzulelau ela ḑalani, Midzedze yo ima sa Mipaini ya Thathe, Luvhilo lwo tevhelaho muḑagasi.	9 12
Ndo mangala, ndo tshuwa, Khadzo Ḑa vha dzanga, Zwo vha zwihulu kha shango Ḑanḑa, Hone dzi ḑo pfa muḑifho wa vhuḑungu seli.	15

- 2.2.1 Tshirendo itshi tsho ḑisendeka kha zwithu-ḑe shangoni? (2)
- 2.2.2 Nga nngu idzi hu ambiwa mini? (1)
- 2.2.3 Nngu idzi murendi u ri dzi fanela u ḑhonifha nnyi? (1)
- 2.2.4 Uyu muthu u vha o sedza nngu idzi e ngafhi? (1)
- 2.2.5 Ndi zwifhio zwine nngu idzi dza fanela u ita uri dzi swike hune uyo
muthu a vha hone? (2)
- 2.2.6 Ndi ngani malofha a tshi dzulela u elela ḑalani dza nngu idzi? (2)
- 2.2.7 Iphi **mashimba** Ḑi amba mini? (2)
- 2.2.8 Aya malofha ane ha pfi dzi Ḑa one a bva ngafhi? (2)
- 2.2.9 Ndi zwifhio zwine murendi a ri mulisa u funa zwone? (2)

[15]

2.3 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi ni ḑo kona u fhindula mbudziso dzi no ḑo tevheld.

Luvholela lwa vhutshilo vhuno	
Vhutshilo vhuno ha mahovhohovho Lwendo luno lwo ambara gumbese Ḑo ḑamwaho muvhili nga mirenzhe na zwidavhula Zwoḑhe zwi ḑoḑa maḑo a sa tati.	3
Mbilu ya vhutshilo vhuno Ndi makwevho a miḑifho I konwa nga iḑo ja mpofu Na ningo i hambelwaho nga vhuanzwo.	6
Vhutshilo ho dzhenwa nga phepho Ho songa tshiḑungu na munyavhili Mbilu yaho i swifhalela mbaula ya mudude Vhatshili vho shanduka nzietshekume na nyamurovheni.	9 12
Shango jino ji fhedzi ji shaya sumbandila Ya muḑi u re nḑha ha thavha Wa lwenzhe lu nyengaho Lune lwa vha muzwala wa mbudzulo ya muya.	15
Ngavhe vhutshilo vhu nge phukha Ndi musi mukwitani waho gwekwe ndi tshi rea Uri vhu shone-vho vhu seme luvhilo lwaho Lu fanywaho na lwa bupo tshikhalani.	18
Ndi nnyi kha jino ja namusi? Wa mihumbulo ya khuli A sa hanyiho ha tshitavhili A ngaho tshiendangolo tsha bambukwa thavhani.	21 24

- 2.3.1 Murendi u fanyisa vhutshilo na mini? (1)
- 2.3.2 Murendi o shumisa figara ya muambo ifhio kha mutaladzi wa 9 na 11? (1)
- 2.3.3 Maipfi o swifhadzwaho a amba mini? (6)
- 2.3.4 Shango hu pfi ji shaya mini? (2)
- 2.3.5 Murendi u amba mini nga mutaladzi wa 19? (2)
- 2.3.6 Tshirendo itshi tshi wela kha lushaka-ḑe lwa vhurendi? (1)

2.3.7 Ḑimetafore ndi figara-ḑe ya muambo?

(2)
[15]

2.4 Vhalani tshirendo tshi re afho fhasi uri ni ḑo kona u fhindula mbudziso dzi no ḑo tevheld:

Sa likhambi Ḑi tshi ḑulutshelwa ḑama
Na sambi Ḑi ralo Ḑi tshi ḑulutshelwa mulisa
Mulisa wa iḑo na tshanḑa tsha vhulondo
Ane gomeleloni a tenengedza nkho
Yo longwaho toambo.

Mulisa wa khamelo i sa gubunyedzei vhuḑungu
A itaho dzulo na sambi miḑangani
A ḑiḑukufhadzaho sa lulivhe
A isa sambi mafuloni a pharadiso.

Sambi Ḑi tata u bula vhuaḑa ha vhalisa
Na tshiḑuhu tsha u Ḑi namela sa bere
Tshaḑo ha vha u vusa khuwa na phosho
Nge Ḑa tata pfumo na mboma.

Yesu lisa sambi Ḑau u si rende mulisa
U tekule khulunoni i re khaladzi a phambano
Ine ngayo ḑanga dza madzembeleketete dza khuruḑana
Nga mihuvho ya sambi Ḑau.

2.4.1 Sambu hu ambiwa mini?

(1)

2.4.2 Mulisa uyu murendi u ri ndi mulisa-ḑe?

(2)

2.4.3 Ndi zwifhio zwine mulisa uyu a fanela u ita zwone? Tikedzani nga mitaladzi MIḐANU.

(5)

2.4.4 Ḑeani tshirendo itshi ḑhoho yo teaho.

(1)

2.4.5 Sambu Ḑi shavha mini kha mulisa?

(2)

2.4.6 Kha Yesu na Mulisa ndi nnyi ane a nga lisa sambu iḑi zwavhuḑi u ya nga ha inwi? Tikedzani phindulo yaḑu.

(4)
[15]

GUMOFULU ḐA KHETHEKANYO YA A: [40]

KHETHEKANYO YA B

ḐITAMBWA

Kha khethekanyo ya B, arali na fhindula mbudziso ya u toolola ni tea u fhindula mbudziso ya vhubudziso vhuḑuku kha khethekanyo ya C KANA arali na fhindula mbudziso ya vhubudziso vhuḑuku kha khethekanyo ya B, ni fanela u fhindula ya u toolola kha khethekanyo ya C.

MBUDZISO 3

Zwo itwa – A.M. Mahamba

- 3.1 Fhindulani mbudziso 3.1 KANA 3.2.
Fhindulani mbudziso dzi re afho fhasi:

"No nḑoḑa no nngwana ḥwana wa malume anga. Salani no takala. Lufu tenda dzi khofhe, mbilu hu ḑo sala hu tshi vhavha yanu."

- 3.1.1 Ndi mini zwe zwa ita uri muambi a vhulawe? (2)
- 3.1.2 Izwo zwe ha pfi o ita ndi ngoho naa? Tikedzani. (4)
- 3.1.3 Muiti wa bulayo iḑi o vha a tshi khou shumisa mini? (2)
- 3.1.4 Bulani ḑibulazwithihi Ja ḥwana wa malume. (2)
- 3.1.5 Mafhungo a ḑirama iyi a khou bvelela vhuponi vhufhio? Tikedzani. (6)
- 3.1.6 Lushaka lwa ḑirama iyi ndi lufhio? Tikedzani. (4)
- 3.1.7 Sumbedzani mvumbo ya Vho-Gumani. (6)
- 3.1.8 Vho-Ravhudzulo ri vha dzhia sa khosi-ḑe? (1)
- 3.1.9 Nditsheni nangoho u a zwifha? Sumbedzani izwo. (3)

[30]

KANA

- 3.2 Vhabvumbedzwa vha tevhelaho ri vha dzhia sa vhone vhaluጁanyi kha ጁirama iyi: Nditsheni, Vho-Malukuta, Vho-Rathiyaya, Vho-Mugaጁa na Timhaka. Sumbedzani izwi nga zwi re kha ጁirama. [30]

GUMOFULU ጁA KHETHEKANYO YA B: [30]

KHETHEKANYO YA C

NGANEA

Humbulani kunangelwe kwa mbudziso.

Mitsheጁo ya wa – A.W. Magau

Fhindulani mbudziso 4.1 KANA 4.2.

MBUDZISO 4

- 4.1 Fhindulani mbudziso dzi re afho fhasi:

"Hoyu mufu ri fanela u mu longa dindini ጁa thagalu tsini na muጁi wa Matambule. Ro no ralo ra ጁavhanya u ita luhevhehevhe lwa uri o viiwa nga Matambule. Ane a ጁo amba tshiphiri u ጁo ጁivhangela khombo a ጁo dovha a dzhenisa vhaጁwe dziedzini."

- 4.1.1 Uyu mufu ane a khou ambiwa o lovha hani? (2)
- 4.1.2 Mufu ane a khou ambiwa afha ndi nnyi? (1)
- 4.1.3 Ndi ngani avha vhathu vha tshi ጁoጁa u posa mufu tsimuni ya Vho-Matambule? (3)
- 4.1.4 Ndi ngani avha vhathu vha sa ጁoጁi u vhiga mulandu mapholisani? (4)
- 4.1.5 Ndi ngani ri tshi ri fhethuvhupo ho shumiswaho ndi ha mahayani? Tikedzani nga tsumbo tharu fhedzi. (6)
- 4.1.6 Laጁani o rambelwa mavemu nga nnyi? Nahone muthu uyo o vha tshi khou zwi itela mini? (3)
- 4.1.7 Bulani zwithu zwiraru zwe zwa ጁa nga ጁone samba ጁa u via ጁa Vho-Matambule. (3)
- 4.1.8 Ndi ngoho naa uri Vho-Matambule vho vha vha tshi khou lowa Vho-Mutshekwa milenzhe? Tikedzani. (3)

TSHIVENḐA LUAMBO LWA ḐAMUNI GIREIDI YA NḐHA (Bambiri Ḑa Vhuvhili) 119-1/2 U	10
--	-----------

- 4.1.9 Ndi zwifhio zwi no sumba uri Ntsundeni ndi muluḑanyi kha nganea iyi? (3)
- 4.1.10 Vho-Nnzeni ni vha ḑivhela mini? (1)
- 4.1.11 Vho-Matambule vho thuswa nga nnyi u bva kha samba Ḑa u via? (1)
- [30]**

KANA

- 4.2 Vho-Matambule vho vha vho tingeledzwa nga mitsheḑo ye na ngoho ya fhedza i tshi wa. Inwi sumbedzani uri mitsheḑo iyo yo vha yo vha tingeledza hani na u wa hayo. **[30]**

GUMOFULU ḐA KHETHEKANYO YA C: [30]

MARAGA: 100